

Heemkunde brengt de Tweede

Een interview met Constant van den Heuvel

In zijn jeugd maakte Constant van den Heuvel kennis met een heemkundeproject over de geschiedenis van zijn woonplaats. 'Mijn oma van moederskant vertelde over haar eigen ervaringen in de oorlog en dat interesseerde me.' Later begreep hij dat lokale geschiedenis de grote abstracte geschiedenis concreet kan maken: je kunt de ervaringsdeskundigen immers zien, aanraken en vragen stellen. Nu verzorgt hij zelf heemkundeprojecten voor leerlingen.

Bart Lodder is redacteur van Kleio.

Constant van den Heuvel (1969) is docent geschiedenis en staatsinrichting aan het Ichthus College in Veenendaal. Van 1996 tot 2003 werkte hij als docent geschiedenis aan de Christelijke Scholengemeenschap Prins Maurits in Middelharnis en Stellendam. Toen Constant begon als docent op het Prins Maurits bedacht hij een heemkundeproject waarbij leerlingen in groepjes een paar weken aan een werkstuk werkten en ten slotte een groepspresentatie hielden. 'Dat was altijd een heel spektakel, maar erfgoededucatie veroverde zo wel een plek.'

Tijdens de vijftigjarige herdenking van de Watersnoodramp in Stellendam organiseerde de school in het dorp een pelgrimage voor de brugklassen. Spontaan begonnen grootouders op locatie te praten over de ramp, waar normaliter vooral over werd gezwegen. 'De verhalen raakten de leerlingen. Daaruit leerde ik dat heemkunde concrete plaatsen van herinnering nodig heeft.'

Op 19 november 2010 werd in Veenendaal een herdenkingssteen onthuld op de plaats waar vroeger de synagoge stond. Leerlingen van het Ichthus College lazen daarbij namen voor van overleden joodse inwoners. Naar aanleiding van dit ritueel werd aan Van den Heuvel gevraagd om jaarlijks rond 4 mei aandacht te besteden aan deze gedenksteen. 'Ik wilde echter de centrale herdenking niet doorkruisen. Op 4 mei leggen onze leerlingen tijdens de herdenkingsplechtigheid een krans bij het monument. Ik besloot 's middags met die leerlingen op de fiets te stappen en hen rond te leiden langs een paar plaatsen van herinnering, zodat ze een concreter beeld zouden krijgen van omgekomen mensen in hun omgeving. En ik nam die herdenkingssteen ook in de route op.' ►

Betty Bausch-Polak uit Israël en leerlingen van het Ichthus College in Veenendaal herdenken de moord op zes jonge mannen, onder wie de echtgenoot van Betty, 68 jaar geleden. Foto Herman Stöver.

Wereldoorlog dichterbij

De herdenkingssteen op de plaats van de voormalige synagoge in Veenendaal. Foto André van Dijk.

Een jaar later kwam Erfgoededucatie Utrecht met de vraag of hij wilde participeren in het project 'Tweede wereldoorlog dichterbij'. In de zoektocht naar extra materiaal kwam Van den Heuvel het boekje *Bewogen stilte* tegen van Betty Bausch-Polak. Haar eerste man, Philip de Leeuw, werd op 20 november 1944 met vijf anderen gefusilleerd aan de rand van Veenendaal. 'Toen ik het boekje van Betty wilde bestellen, kreeg ik vanuit Israël een mail van haar. Ze was inmiddels 92 lentes jong, zeer fris en fruitig, en bereid om binnenkort naar het Ichthus College te komen! In de week van de eindpresentaties was Betty er en vertelde ze haar verhaal aan onze leerlingen. Een klassenbezoek met een bijzonder verhaal maakt dat het project gaat leven. Aan het eind van haar verhaal zijn we naar de plek van de fusillade gegaan; die korte herdenking maakte diepe indruk op alle aanwezigen. We hebben toen besloten het monument te adopteren.' Van den Heuvel is begonnen aan een onderzoek naar de gebeurtenissen van 20 november 1944. Inmiddels heeft dat al veel informatie opgeleverd. Hoe hij die informatie gaat delen is nog onbekend; hij denkt aan een boekje voor volwassenen en een website voor leerlingen. Ook wordt nagedacht over een grote herdenking in 2014.

Nieuw project

Erfgoededucatie van de provincie Utrecht probeert onderwijsprojecten te verzorgen voor lager en middelbaar onderwijs. Leerlingen worden zo geconfronteerd met de geschiedenis van hun eigen woonplaats. Wegens bezuinigingen is het werk voor het middelbaar onderwijs stopgezet.

Van den Heuvel kreeg het lesmateriaal als enige participerende docent aangeboden. Na de zomervakantie zal de 'Cultuurkoepel Veenendaal' de coördinatie van het project verzorgen. Het project bestaat uit een aantal bronnenbundels over regionale onderwerpen: mobilisatie, evacuatie, het dagelijks leven, jodenvervolg/verzet en de wederopbouw. 'Veel leerlingen hebben moeite met abstraheren, ze zien individuele voorbeelden als algemene feiten. Ook contextualiseren valt niet mee: onderwerpen met een duidelijk begin en eind zijn beter te doen dan het beschrijven van ontwikkelingen. Daarnaast onderzoeken de derdeklassers concrete bronnen uit regionale musea en archieven. De uitkomsten van hun onderzoek moeten ze presenteren met behulp

van een PowerPointpresentatie. Er is dus een duidelijke onderzoekscomponent, waarvoor ze de schoolbanken uit moeten.' Tijdens de projecten wordt van docenten een sturende rol verwacht. Eventueel kunnen ze contact leggen tussen leerlingen en nabestaanden.

Een brede doelgroep

De leerlingen doen onderzoek en presenteren, maar kunnen ook contact leggen met ooggetuigen of nabestaanden. Voor de derdejaars van het vmbo is een andere insteek gekozen dan voor die van havo/vwo. Het vmbo behandelt het thema 'Herdenken', waarbij er aandacht is voor de wereldoorlogen. Daarna worden kamp Amersfoort en de begraafplaats Rusthof (inclusief het Russische ereveld) bezocht. 'Bij deze klassen is het van belang dat ze er zelf met hun neus bovenop zitten', vertelt Constant.

Bij heemkunde en de plaatsen van herinnering speelt de gedachte dat leerlingen zich meer betrokken voelen en een groter verantwoordelijkheidsgevoel krijgen als ze de geschiedenis van hun eigen omgeving begrijpen, wat in het kader van burgerschapsvorming belangrijk is.

Constant: 'Onderzoek wijst uit dat leerlingen zeer geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van de eigen omgeving. Mijn ervaring komt daar absoluut mee overeen. Wat mij betreft moeten docenten weten waar ze wonen en die geschiedenis uitventen. Bij de meeste tijdvakken zijn er leuke lokale of regionale illustraties.' ■